

EHM-da işläp taýýarlamaly maglumatlar şol maşyn üçin kabul edilen sanamanyň ulgamyna görä, ýörite kodlar bilen bellenenlidir.

Sanamanyň ikilik, sekizlik, onluk we onaltlyk ulgamlary häzirki zaman kompýuterlerde ulanylýan ulgamlardyr.

Sanaýýş ulgamy diýip sanlary bellemegiň düzgünlerine aýdylýar. Sanaýýş ulgamy pozision we pozision däl görnüşlerde bolýar.

Sanamanyň pozision däl ulgamynda her bir sifriň ekwiwalent mukdary berlen san ýazylanda onuň ýerleşýän ýerine bagly bolmaýar. Muňa mysal edip, sanaýýşyň rim ulgamyny görkezmek bolar.

Sanlary bellemegiň rim ulgamynda I, V, X, L, C, D, M ýaly simwollar ulanylýar. Sanamanyň pozision däl ulgamynda sanlary bellemek has çylşyrymly bolup, şol bir sany ýokarda görkezilen simwollar arkaly her hili kombinasiýada ýazyp bolýar. Kompýuterler üçin diňe ýeke täk belgi bilen bellenen sifrler ulanylýar. Şoňa görä-de kompýuterlerde diňe pozision sanaýýşulgamy ulanylýar.

Islendik pozision sanaýýş ulgamynyň ady bolup, onda sifrleriň sany ulanylýar. Mysal üçin ikilik sanaýýş ulgamynyda "0" we "1", sekizlik ulgamynda 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6 hem-de 7, onluk ulgamynda 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 hem 9, onaltlyk ulgamynda 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, A, B, C, D, E, F ulanylýar. Şu opzision ulgamlaryň her birinde ulanylýan sifrleriň mukdaryna şol pozision ulgamynyň esasy diýilýär.

EHM-i düzýän elementleriň durnukly ýagdaýyna baglylykda, ol ähli amallary ikilik sanaýýş ulgamynda ýerine ýetirýär.

Ikilik sanaýýş ulgamynda goşmagyň düzgüni:

$$\begin{aligned}0 + 0 &= 0 \\1 + 0 &= 1 \\0 + 1 &= 1 \\1 + 1 &= 10\end{aligned}$$

Ikilik sanaýýş ulgamynda aýyrmagyň düzgüni:

$$\begin{aligned}0 - 0 &= 0 \\1 - 0 &= 1 \\0 - 1 &= 1\end{aligned}$$

1 -1 = 0

Jemal NURGELDIÝEWA
Türkmenistanyň Inžener-tehniki we
ulag kommunikasiýalary institutynyň talyby